

3. Зубар І. В., Яременко О. І., Онищук Ю. В. Перспективи розвитку земельних відносин фермерських господарств в умовах децентралізації публічної влади в Україні / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця: Рогальська І. О., 2021. 247 с.
4. Пожуєва Т., Щеголеватих Д. Економіка замкненого циклу: можливості для розвитку бізнесу та збереження довкілля. *Економічний аналіз*. 2025. Т. 35, № 1. С. 450–466. <https://doi.org/10.35774/econa2025.01.450>
5. ЮНІДО (2024). Оглядовий стратегічний форсайт циркулярної економіки в Україні: Фінальний звіт. Відень, ЮНІДО. URL: <http://www.recpc.org/circular-economy> European Environment Agency (EEA). (n.d.). Environment state and circular economy efficiency reports. <https://www.eea.europa.eu> (дата звернення: 28.11.2025)
6. Hazen B. T., Russo I., Confente I., Pellathy D. (2021) Supply chain management for circular economy: conceptual framework and research agenda. *The International Journal of Logistics Management*. 32 (2): 510–537. <https://doi.org/10.1108/IJLM-12-2019-0332>

УДК 657.631:658.7

МЕХАНІЗМ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОВЖИВАННЯМ У ЗАКУПІВЕЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Рябчук О. Г.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку та аудиту
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна.

Медвецька Н. В.

здобувач вищої освіти (першого) бакалаврського рівня,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна.

Закупівля товарів, робіт і послуг для задоволення суспільних потреб є однією з основних функцій держави. Ефективність і прозорість процедур публічних закупівель безпосередньо впливають на раціональне використання бюджетних коштів і сприяють розвитку конкурентного середовища в економіці. Сфера публічних закупівель в Україні перебуває у зоні підвищеного ризику, адже складність і масштаб роблять її вразливою до проявів корупції, неефективного використання коштів та призводять до конфлікту інтересів. Законодавство України встановлює обов'язковість створення кожним розпорядником коштів системи внутрішнього контролю, спрямованої на забезпечення ефективного управління публічними фінансами.

Внутрішній контроль виконує функцію не лише перевірки достовірності фінансових операцій, а й виступає інструментом забезпечення доброчесності, прозорості та підзвітності діяльності організації. Його ефективність безпосередньо впливає на рівень довіри суспільства до державних інституцій, оскільки дозволяє своєчасно виявляти порушення, попереджати нецільове використання коштів та формувати культуру відповідального управління.

Згідно з чинним Законом «Про публічні закупівлі», виділяють кілька основних форм закупівель (табл. 1).

Незважаючи на різноманітність форм державних закупівель в Україні вони часто опиняються в зоні високого ризику зловживань і неефективного використання коштів. Так, у 2020 – 2021 роках власник групи компаній разом із посадовцями Мінсоцполітики, Держспецзв'язку та колишнім головою Пенсійного фонду організували схему закупівлі програмного забезпечення за завищеними цінами.

Основні форми публічних закупівель

Форма (процедура) закупівлі	Характеристика
Відкриті торги.	Найбільш поширена форма, доступна всім.
Торги з обмеженою участю.	Для обмеженого кола, за визначеними критеріями.
Конкурентний діалог.	Використовується для складних закупівель, коли потрібні дискусії з учасниками.
Переговорна процедура закупівлі	Закупівля після прямих переговорів із постачальником.
Спрощена закупівля.	Призначена для закупівель невеликої вартості або термінових потреб.
Закупівля в Prozorro Market.	Електронний маркетплейс для швидких закупівель товарів та послуг.

Джерело: складено авторами на основі [3].

Вони зупинили вже розпочатий проект з інформатизації за 950 тисяч доларів, щоб відкрити шлях для підконтрольної компанії, сформувавши умови тендеру, які відсікали інших учасників, та залучили ще одну підконтрольну компанію для створення видимості конкуренції. У результаті державний бюджет зазнав збитків на понад 29 млн грн [4].

Цей приклад чітко демонструє, як відсутність належного контролю у закупівельній діяльності призводить до масштабних фінансових збитків і зловживань. Правопорушники змогли зупинити вже розпочатий проект, створити штучні умови тендеру та співпрацювати з підставною компанією для імітації конкуренції. Якщо б на етапі планування та проведення закупівлі функціонували ефективні механізми внутрішнього контролю, багатьом з цих порушень можна було б запобігти.

Внутрішній контроль у цьому випадку міг би проявлятися у кількох аспектах: перевірка обґрунтованості закупівлі, перевірка тендерної документації, контроль за відповідністю умов закупівлі законодавству та антикорупційними нормами, а також моніторинг виконання договорів. Наприклад, внутрішній аудит на стадії підготовки тендеру виявив би необґрунтоване завищення ціни або невідповідність учасників вимогам конкурсу.

Внутрішній контроль у публічних закупівлях це комплекс заходів, який допомагає перевірити, чи дійсно потрібна закупівля, чи правильно визначена її очікувана вартість і технічні характеристики, а також чи дотримуються всі етапи проведення закупівлі та умови договорів.

Внутрішній контроль у замовника дозволить уникнути чималої кількості порушень, котрі ідентифіковані за результатами моніторингу, та подолати хабарницькі ризики, включно з: неправильним визначенням того, що саме закуповується; завищенням очікуваної ціни при оголошенні закупівлі; неправильним або незаконним вибором способу проведення закупівель; складанням тендерної документації з порушеннями законодавства, що обмежує конкуренцію; упередженим або необ'єктивним оцінюванням тендерних пропозицій; розділенням одного предмета закупівлі для того, щоб зменшити конкуренцію або з відмовою від закупівлі за лотами; порушеннями при укладанні, виконанні або внесенні змін до договору; відсутністю звітності про укладання угоди [2].

Таким чином, внутрішній контроль у сфері публічних закупівель є важливим засобом запобігання зловживанням і неефективному використанню бюджетних коштів. Він допомагає перевіряти обґрунтованість закупівель, дотримання законодавства та прозорість усіх етапів тендеру. У результаті це підвищує довіру до державних органів, зменшує корупційні ризики й забезпечує раціональне використання коштів державного бюджету. Для підвищення ефективності внутрішнього контролю з метою забезпечення доброчесності та підзвітності організацій доцільно удосконалювати професійну підготовку працівників, відповідальних за

контроль, впроваджувати сучасні інформаційні системи моніторингу та аналізу закупівель, підвищувати рівень відкритості та доступності даних про закупівлі, розвивати внутрішній аудит і систему управління ризиками, а також формувати культуру відповідальності і етичної поведінки.

Загальний аналіз впливу внутрішнього контролю на виявлення зловживань у публічних закупівлях подано в табл. 2.

Таблиця 2

Вплив внутрішнього контролю на виявлення зловживань у публічних закупівлях

Елемент внутрішнього контролю	Механізм впливу	Виявлені порушення	Наслідки для системи закупівель
Контрольне середовище (етика, культура управління)	Формування принципів доброчесності, прозорості та відповідальності	Конфлікт інтересів, змова з постачальниками	Зменшення корупційних ризиків, підвищення довіри до організації
Оцінка ризиків	Виявлення найбільш уразливих етапів закупівельного процесу	Маніпуляції з технічними вимогами, фіктивні тендери	Своєчасне запобігання порушенням і втратам бюджетних коштів
Контрольні процедури	Перевірка документів, відповідність тендерних пропозицій вимогам, погодження витрат	Підробка документів, завищення цін, розподіл контрактів «своїм» фірмам	Забезпечення законності та обґрунтованості витрат
Інформаційно-комунікаційні системи	Автоматизація процесів закупівель (електронні платформи, аналітика даних)	Приховування інформації, дублювання тендерів, «технічні» помилки	Підвищення прозорості, легший моніторинг операцій
Моніторинг	Регулярна перевірка закупівельних операцій та звітів	Невідповідність між контрактами і фактичними поставками, нецільове використання коштів	Виявлення зловживань, притягнення винних до відповідальності
Розподіл повноважень	Розмежування функцій між працівниками, які готують, затверджують і здійснюють закупівлі	Змова посадових осіб, «ручне» управління тендерами	Зменшення можливостей для зловживань і корупції
Внутрішні розслідування та зворотний зв'язок	Аналіз скарг, звернень, сигналів про порушення	Приховування інформації про неправомірні дії	Формування системи відповідальності та доброчесності

Джерело: розроблено авторами.

Отже, ефективна система внутрішнього контролю є ключовим інструментом у виявленні та запобіганні зловживанням у сфері публічних закупівель. Вона забезпечує прозорість процедур, зменшує корупційні ризики та сприяє раціональному використанню бюджетних коштів. Завдяки системному контролю, моніторингу й розподілу повноважень підвищується довіра суспільства до органів влади та зміцнюється фінансова дисципліна в державному секторі.

Список використаних джерел:

- Кириленко О., Русін В. Напрями мінімізації фінансових шахрайств у сфері публічних закупівель. *Світ Фінансів*. 2020. № 2 (63). С. 62–76.
- Боярова О. А. Внутрішній контроль публічних закупівель бюджетних установ. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 70. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5302/5245> (дата звернення 23.11.2025).

3. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. № 992 – VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення 23.11.2025).
4. Національне антикорупційне бюро України. Корупція при закупівлі програмного забезпечення для Мінсоцполітики: викрито п'ятьох осіб. URL: <http://nabu.gov.ua/news/koruptciia-pry-zakupivli-programnogo-zabezpechennia-dlia-minsotcpolityky-vykryto-piat-okh-osib/> (дата звернення 23.11.2025).

УДК 657.4

АНАЛІЗ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Сидоров І. Ф.

магістр,

Навчально-науковий інститут управління, технологій та правових наук НТУ, м. Київ, Україна

Шпирко О. М.

кандидат економічних наук, доцент,

Навчально-науковий інститут управління, технологій та правових наук НТУ, м. Київ, Україна
Orchid ID 0000-0002-0601-6172

У сучасній економіці, що базується на знаннях та інноваціях, нематеріальні активи відіграють дедалі важливішу роль, часто перевищуючи вартість матеріальних ресурсів підприємства. Ефективний аналіз цих активів, таких як патенти, торгові марки, програмне забезпечення, ділова репутація та кваліфікація персоналу, є критично важливим для оцінки реальної вартості бізнесу та його конкурентоспроможності. Незважаючи на їхню значущість, оцінка та управління нематеріальними активами залишаються складним завданням через їхню нематеріальну природу. Тому систематизований аналіз нематеріальних активів є ключовим фактором для стратегічного планування та сталого розвитку будь-якого підприємства.

Аналіз нематеріальних активів підприємства - це процес дослідження системи показників, їх формування на підприємстві, виявлення основних тенденцій та закономірностей з метою визначення резервів подальшого підвищення ефективності управління нематеріальними активами.

Під методикою розуміють сукупність взаємозв'язаних способів та прийомів доцільного проведення будь-якої роботи. Тому методика аналізу нематеріальних активів має містити певні алгоритми дії, стадії, правила проведення такого аналізу

Одним із першочергових напрямів аналізу нематеріальних активів (НМА) є оцінювання нематеріальних активів як складової майна підприємства, що дасть змогу сформулювати чітке уявлення про стан і використання НМА у діяльності суб'єктів господарювання.

Аналіз наявності, руху та ефективного використання нематеріальних активів розпочинається з оцінки їхнього складу та структури. На етапі аналізу стану та складу нематеріальних активів дослідимо їх склад і динаміка окремих видів (об'єктів) та груп.

В таблиці 1 наведена структура і динаміка нематеріальних активів ТОВ «АДОНІС» за 2022-2024 рр.

За даними таблиці 1. можна зробити висновок, що залишкова вартість нематеріальних активів ТОВ «Адоніс» демонструє стабільне зростання протягом аналізованого періоду, збільшившись з 11967 грн у 2022 році до 13175 грн у 2024 році.

Основну частку нематеріальних активів займають програмні продукти, які стабільно становлять близько 91-92% від загальної суми та показують поступове зростання. Права на комерційні позначення та права на користування майном демонструють незначне зменшення у 2024 році порівняно з попередніми періодами.